

3. Лакофф Джордж, Джонсон Марк Метафоры, которыми мы живем: Пер. с англ. / Под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
4. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live by*. – Chicago: University of Chicago Press, 1980.
5. Lacoff G. *The contemporary theory of metaphor* / G. Lacoff // *Metaphor and thought*. Second edition [Ed. by Ortony A.] – New York : Cambridge University Press, 1993. —P. 202—251.
6. Баранов А. Н., Михайлова О. В., Сатаров Г. А., Шипова Е. А. Политический дискурс: методы анализа тематической структуры и метафорики / Баранов А. Н., Михайлова О. В., Сатаров Г. А., Шипова Е. А. – М. : Фонд ИНДЕМ, 2004. – 94 с.
7. Drulák P. Co nam metaforý mohou říci o politice? // *Mezinárodní Politika*. – 2005a. – № 2.
8. Drulák P. Identifying and assessing metaphors: the discourse on European future // eis.bris.ac.uk/~potfc/Granada/Papers/Drulak.pdf – 2005a.
9. Drulák P. *Metaphors and Creativity in International Politics. Discourse Politics Identity* // www.lancaster.ac.uk/ias/researchgroups/dpi/docs/dpi-wp3-2005-drulak.doc – 2005b.

Гавеля О. М.,
кандидат педагогических наук, доцент,
професор кафедры публичного
управління і гуманітарних наук
(*Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв*)

ІНТЕРПРЕТАТИВНИЙ ОБРАЗ «ДЕРЕВА РОДУ» В КУЛЬТУРНІЙ ПАРАДИГМІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА В ІНДИВІДУАЛЬНІЙ ТВОРЧОСТІ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Досліджувана нами проблема культурних цінностей обдарованої особистості, побудована на ідеї культурних стилів, пов'язаних з існуванням відповідності між ступенем диференціації на рівні культури і на рівні особистості, що яскраво виявляється в інтерпретаціях образу «Дерева роду» обдарованими митцями сучасного українського суспільства.

У контексті теологічної і феноменологічної теорій П. Флоренського і М. Шелера, теорії голографічної будови Всесвіту і мозку людини фізиків Д. Бома, Б. Джексона і нейрофізіолога К. Прайбрама духовність розглядається як найважливіша сутність обдарованої особистості, яка має досліджуватися темпорально, тобто з позицій націленості в минуле, сучасне і майбутнє; як основна змістовна складова її культурних цінностей, яка здатна змінювати історію і культуру людства; як ознака, в яку епоху людський розум перебуває в стані гармонії або розладу з Істиною та Всесвітом.

Макс Шелер визначає духовність як найважливішу сутність людини. На думку науковця, у середині кожної людини прихована здатність до досягнення істини, яка дозволяє спиратися на особливий інтуїтивний дар і вміння

розкривати для себе сутність предметів та буття унікально, виходячи з властивого кожному індивіду центру зосередженості духу і душі – серця [3].

Центром релігійно-філософської проблематики П. Флоренського є концепція «метафізичної всеєдності» як цілісної картини світу: кожен з яких знаходить себе в іншому, виявляючи спільні родинні підстави. На основі «філософсько-математичного синтезу» філософ виявляє первинні символи, фундаментальні духовно-матеріальні структури, з яких складаються різні сфери реальності і відповідно до яких організуються різні галузі культури. Фізичний світ у Флоренського двошаровий. Космос – це боротьба двох принципів: Хаосу і Логосу. Логос – це не просто розум, а й культура, яка виступає у якості системи цінностей і є нічим іншим, як предметом віри. Цінності такого роду мають позачасовий характер. Природа для Флоренського – це не певний феномен або система явищ світу, а справжня реальність, буття з нескінченною міццю сил, що діють в ній же, а не ззовні. В теологічній теорії П. Флоренського поняття Софії розглядається як Премудрість Божа, вселенська реальність, в якій зібрано воєдино любов людини до Бога, осяяну красою Святого Духа.

Філософ підкреслює, що багато релігій намагалися передати ідеальну цілісність людини символічно: містичне дерево життя (*der heilige Baum, der Legensbaum* і *l'Arbre du Monde*) виступає синтезом рослин, які шанують у різних країнах світу. Зображення життя в його цілісності чи, інакше, ідея життя (*e`lan vital* життєве прагнення) ще не розчленовано на окремі зразки та види. Те саме П. Флоренський говорить про такі збірні тварини, як єгипетські сфінкси, асирійські вируби (крилаті леви та бики) та іудейські херувими.

За словами рабинів, херувими, що підтримують престол слави божої, зображені на ковчегу заповіту і на завісі храму, утілюють у собі все твірне життя – розум людини, силу бика, мужність лева та прагнення вгору орла. У християнському іконописі таку саму сутність виражає тетраморфон (чотиривидний шестикрилий ангел – символ сполучення вказаних чотирьох аспектів сотвореного життя). У баченні пророка Єзекіїля Серафіми постають як шестикрилі істоти: «... двома закривав кожний лице своє, і двома закривав ноги свої, і двома літав. І закликали вони один до одного і говорили: Свят, Свят, Свят Господь Саваоф! Уся земля наповнена славою Його!» (Іс. 6: 2-3). У мініатюрі Бертольда Фуртмайера до Біблії (1481) зображено два дерева: одне – життя, інше – смерті.

У національних вишиванках знаходимо містичне дерево життя, що є синтезом природного світу України. Воно втілює в собі єдиний містичний комплекс «народження – плодючість – смерть – безсмертя» і є символом сили, стабільності, довголіття життя та безсмертя людської душі. У цьому образі

відтворено картину закономірного розвитку Всесвіту й головних носіїв життя: людину, тварину й рослину.

На схемі українського весільного рушника традиційно вишивають дерево роду. Стовбур має дві основні утворювальні гілки. На них – галузки молодого та молодої, гілки живих (піднесені вгору) і померлих (опущені донизу) родичів. Далі на рушнику розміщують прошву з побажаннями новому подружжю. Для молодої вишивають квіти: лілії – символ непорочності, троянди – символ краси, мак – символ продовження роду. Лілії супроводжують візерунком, який мусить мати в собі хрест. Для молодого вишивають виноград – символ багатства, калину – символ безперервності сімейного життя, дуб – символ сили та стійкості. Обов'язкові на весільному рушникові березині – стилізовані невеличкі деревця в горщиках або хрести. Символічні зображення на рушнику втілюють у собі всі атрибути щасливого сімейного життя та добробуту української родини; дерево життя є символом спадкоємності і безперервності роду, хрест – споконвічний оберіг людини від злих сил. В українських вишиванках часто зображують дерево життя.

Картина «Дерево життя», вишита сучасною українською майстрицею Тетяною Протчевою з міста Київ, символічно передає ідеальна цілісність та багатство української душі. Її численні роботи можна побачити в інтерактивному музеї вишивки Деснянського району (м. Київ). Як самобутній митець, вона не лише активно пропагує національну культуру, але й прагне через свою творчість ознайомити глядачів із неповторним колоритом рідної землі, розкрити потаємні секрети душі українського народу. На вишитій нею іконі Ісуса Христа завдяки застосуванню сяючих флуорисцентних ниток, світиться образ Спаси, волосся і терновий вінок. Роботи Тетяни Протчевої є візитівкою нашої країни.

На будівлі Національного культурно-мистецького та музейного комплексу «Мистецький Арсенал» зображено «Древо України», що досить символічно для такого масштабного культурологічного проекту національного та міжнародного значення.

На малюнку «Дерево роду України» четвертокласниця Валерія Перегонцева, яка навчається в дитячій школі мистецтв № 7 м. Києва в класі педагога Дар'ї Мамекіної, символічно відтворено довколишній світ. Цю роботу було представлено на Міжнародному конкурсі дитячого малюнку «Подорожуючи Україною» в серпні 2011 р. Дівчинка зобразила не звичайне генеалогічне дерево, а повнопросторове дерево рідного краю. Лаконічна притча про розквіт нашої незалежної держави, на думку Валерії Перегонцевої, може сприйматися як правдива лише з Богом у душах її громадян. У своїй творчості дівчина прагне донести думку, що християнська віра, яка осяяла найпершу оселю на території нинішньої України, надихає людей дотепер й веде шляхом

щасливого майбутньому. Як символ безперервності руху історії, стала віра українців в Ісуса Христа, який несе людям духовну свободу. Саджанець яблуні намальовано з прожилками-тризубами на листочках, рясними плодами на тлі золотавого німба живописного поля. Зверху на гілках яблуньки розташовані храм, селянські хатинки та міські багатопверхові будинки. Дівчина зазначила, що понад усе вона любить Бога, свій дім та рідних, засинає і прокидається з молитвою на вустах, щонеділі ходить із бабусею до церкви.

Отже, у творчості сучасних українських художників і майстрів виявлено ціннісні коди сучасної картини світу: в національних вишиванках зображується містичне дерева життя, що є синтезом природного світу України; на малюнках обдарованих дітей знаходимо «Дерево роду України», що є втіленням любові молодого покоління українців до Бога, рідної землі та свого дому.

1. Кехо Д. Подсознание может все [Текст] / Джон Кехо. — М. : Попурри, 2014. — 160 с. — (Серия : Психология).
2. Флоренский П.А Избранное / Павел Александрович Флоренский; [под. ред. С.С. Хорунжего]. — М., 1990.
3. Шелер М. Положение человека в космосе : Избр. произв. / Макс Шелер. — М., 1994. — С. 164.

Крашеніннікова Т. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства
та іноземних мов
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СВІТОБАЧЕННЯ УКРАЇНЦІВ У ХІХ СТОЛІТТІ (НА ОСНОВІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ)

Наші давні предки вірили: що весь світ, небо, повітря й земля заповнені богами; що вся природа жива, переповнена дивами. Людина прагнула бути в єдності і в найкращих стосунках з природою, оскільки вона на кожному кроці переконувалась у залежності від неї. Ці вірування знайшли своє віддзеркалення і в художній літературі, зокрема, в літературних казках. М. Торчинський зазначає, що у цілому дослідження міфонімів (і слов'янських, й античних) переважно представлене лексикографічними й енциклопедичними виданнями, у яких характеризуються насамперед екстралінгвальні, а також семантичні, етимологічні, хронологічні й деякі інші особливості міфонімікону. Спираючись на роботи таких дослідників, як Р. Барт, В. Богданов, А. Василенко, В. Вересаєв, В. Войтович, В. Давидюк, Ю. Зайцев, М. Зубов, А. Ішутін,